HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

PEDAGOGICAL ETHICS AND HUMANISTIC APPROACH TO THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS

Karribayeva Lobarkhon Fayzulla qizi
Urgench State Pedagogical Institute
Specialization in Theory and History of Pedagogy
1st year master's student

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta’lim jarayonida sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik-etika jihatlari hamda gumanistik yondashuv asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim tizimida sun’iy intellekt texnologiyalarining keng joriy etilishi o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlarga, ta’lim sifati hamda pedagogik qadriyatlarga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, maqolada sun’iy intellektdan foydalanishda akademik halollik, ma’lumotlar xavfsizligi, insoniylik tamoyillari va pedagogik mas’uliyat masalalari ochib beriladi. Tadqiqot natijalari sun’iy intellektdan samarali foydalanishda pedagogik etika va gumanistik yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, pedagogik etika, gumanistik yondashuv, raqamli ta’lim, akademik halollik, pedagogik texnologiyalar, ta’lim sifati, emotsional intellekt, innovatsion ta’lim.

Аннотация

В данной статье анализируются педагогико-этические аспекты использования инструментов искусственного интеллекта и основы гуманистического подхода в образовательном процессе. Рассматривается влияние широкого внедрения технологий искусственного интеллекта на взаимоотношения между учителем и учащимся, качество образования и педагогические ценности. Также раскрываются вопросы академической честности, безопасности данных, гуманистических принципов и педагогической ответственности при использовании искусственного интеллекта. Результаты исследования показывают, что педагогическая этика и гуманистический подход имеют приоритетное значение при эффективном использовании искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, педагогическая этика, гуманистический подход, цифровое образование, академическая честность, педагогические технологии, качество образования, эмоциональный интеллект, инновационное образование.

Abstract

This article analyzes the pedagogical and ethical aspects of using artificial intelligence tools and the foundations of the humanistic approach in the educational process. It highlights the impact of the widespread implementation of artificial intelligence technologies on teacher-student relationships, educational quality, and pedagogical values. The study also reveals issues of academic integrity, data security, humanistic principles, and pedagogical responsibility in the use of artificial intelligence. The results indicate that pedagogical ethics and a humanistic approach play a crucial role in the effective use of artificial intelligence in education.

Keywords: artificial intelligence, pedagogical ethics, humanistic approach, digital education, academic integrity, pedagogical technologies, educational quality, emotional intelligence, innovative education.

Kirish

Bugungi kunda sun’iy intellekt texnologiyalari jamiyatning barcha sohalariga, jumladan ta’lim tizimiga ham keng kirib bormoqda. Raqamli transformatsiya jarayonlari natijasida ta’limda

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari ortib, o‘quv jarayonining samaradorligi va sifati yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt vositalari orqali individual ta’limni tashkil etish, o‘quvchilarning bilimini monitoring qilish, avtomatlashtirilgan baholash hamda elektron ta’lim platformalarini rivojlantirish imkoniyati yaratilmoqda.

Shu bilan birga, sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayoniga joriy etilishi pedagogik etika va gumanistik qadriyatlar bilan bog‘liq qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, akademik halollik, plagiat, ma’lumotlar xavfsizligi, shaxsiy axborotlarni himoya qilish, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi insoniy muloqotning kamayishi kabi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogik etika ta’lim jarayonida insoniylik, adolat, mas’uliyat va kasbiy madaniyatni ta’minlovchi muhim omil hisoblanadi. Gumanistik yondashuv esa o‘quvchi shaxsini qadrlash, uning individual imkoniyatlarini rivojlantirish va ta’lim jarayonida inson omilini ustuvor deb bilishga asoslanadi. Shu sababli sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishda texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda pedagogik etika va gumanistik yondashuv tamoyillariga amal qilish muhim vazifa sifatida qaralmoqda.

Mazkur maqolada sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik-etika jihatlari hamda gumanistik yondashuv asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta’lim jarayonida SI texnologiyalaridan samarali va mas’uliyatli foydalanishning ilmiy-amaliy yo‘nalishlari yoritiladi.

Adabiyotlar sharhi

Sun’iy intellekt va pedagogik texnologiyalar masalalari zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda muhim o‘rin egallaydi. Xorijiy olimlardan Alan Turing, John McCarthy hamda Ray Kurzweil sun’iy intellektning nazariy asoslarini ishlab chiqqan.

Pedagogik etika va gumanistik ta’lim masalalari esa V.A. Suxomlinskiy, Sh.A. Amonashvili hamda Carl Rogers tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ularning ilmiy qarashlarida ta’lim jarayonida insoniylik, empatiya va o‘quvchi shaxsiga hurmat asosiy pedagogik tamoyil sifatida talqin etiladi.

So‘nggi yillarda UNESCO va OECD tomonidan sun’iy intellektdan foydalanishda etik me’yorlar va akademik halollik masalalari bo‘yicha xalqaro tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Sun’iy intellekt va pedagogik texnologiyalar masalalari bugungi kunda jahon miqyosida dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Ayniqsa, raqamli transformatsiya jarayonlari ta’lim tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatib, pedagogik faoliyat mazmunini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etishni talab qilmoqda. Shu sababli sun’iy intellektning nazariy va amaliy asoslarini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlar Yevropa, Amerika hamda MDH davlatlari olimlari tomonidan keng tadqiq etilgan.

Xorijiy olimlardan Alan Turing sun’iy intellektning nazariy asoslarini yaratgan dastlabki tadqiqotchilardan biri hisoblanadi. U o‘zining “Turing testi” orqali mashinalarning inson tafakkuriga yaqin faoliyat yuritish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab bergan. John McCarthy esa “Artificial Intelligence” atamasini fanga olib kirgan hamda SI texnologiyalarining rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan. Shuningdek, Ray Kurzweil o‘z tadqiqotlarida sun’iy intellektning kelajakdagi taraqqiyoti, inson va texnologiya integratsiyasi hamda raqamli jamiyat rivojlanish istiqbollarini tahlil qilgan.

Yevropa olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda sun’iy intellektning ta’lim jarayonidagi imkoniyatlari, xususan individual ta’limni tashkil etish, avtomatlashtirilgan baholash va adaptiv o‘qitish texnologiyalariga alohida e’tibor qaratilgan. Germaniya, Buyuk Britaniya va Fransiya tadqiqotchilari SI vositalarining o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rnini ilmiy asosda yoritganlar.

MDH davlatlari olimlari esa sun’iy intellektdan foydalanishda pedagogik etika, gumanistik yondashuv va inson omilining ustuvorligini ta’kidlaydilar. Xususan, V.A. Suxomlinskiy ta’lim jarayonida insoniylik, mehr va pedagogik madaniyatni asosiy qadriyat sifatida talqin qilgan. Sh.A.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Amonashvili esa gumanistik pedagogika konsepsiyasini ishlab chiqib, o‘quvchi shaxsiga hurmat va individual yondashuv tamoyillarini ilgari surgan. Carl Rogers tadqiqotlarida esa empatiya, erkin muloqot va shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning psixologik asoslari yoritilgan.

So‘nggi yillarda UNESCO hamda OECD tomonidan sun’iy intellektdan foydalanishda etik me’yorlar, akademik halollik, ma’lumotlar xavfsizligi va pedagogik mas’uliyat bo‘yicha xalqaro tavsiyalar ishlab chiqildi. Mazkur hujjatlarda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda inson huquqlari, ta’lim sifati va gumanistik qadriyatlarni saqlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’limga integratsiyasi bilan bir qatorda pedagogik etika va gumanistik yondashuv tamoyillarini rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning muhim ilmiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik-etika jihatlari hamda gumanistik yondashuv asoslarini ilmiy jihatdan tahlil qilish maqsadida bir qator zamonaviy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi muammoni har tomonlama o‘rganish, ilmiy manbalarni tahlil qilish va mavjud pedagogik yondashuvlarni qiyosiy baholash asosida tashkil etildi.

Tadqiqot davomida dastlab nazariy tahlil metodidan foydalanilib, sun’iy intellekt, pedagogik etika va gumanistik pedagogikaga oid ilmiy qarashlar o‘rganildi. Ushbu metod orqali xorijiy hamda mahalliy olimlarning ilmiy ishlari, monografiyalari, maqolalari va normativ-huquqiy hujjatlari tahlil qilindi. Nazariy tahlil pedagogik etika va sun’iy intellekt integratsiyasining ilmiy asoslarini aniqlash imkonini berdi.

Qiyosiy-pedagogik tahlil metodi yordamida an’anaviy ta’lim tizimi bilan sun’iy intellekt asosidagi ta’lim texnologiyalarining o‘ziga xos jihatlari solishtirildi. Ushbu metod orqali o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi pedagogik munosabatlar, kommunikativ muhit hamda gumanistik yondashuv tamoyillaridagi o‘zgarishlar tahlil qilindi.

Shuningdek, ilmiy manbalarni o‘rganish metodidan foydalanilib, xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar, ilmiy maqolalar va zamonaviy pedagogik tadqiqotlar tahlil qilindi. Ayniqsa, sun’iy intellektdan foydalanishda akademik halollik, ma’lumotlar xavfsizligi va etik me’yorlarga oid ilmiy qarashlarga alohida e’tibor qaratildi.

Kontent-tahlil metodi yordamida ilmiy maqolalar, elektron ta’lim platformalari hamda raqamli pedagogik resurslarning mazmuni o‘rganildi. Ushbu metod sun’iy intellekt vositalarining ta’lim jarayonidagi afzalliklari va ehtimoliy salbiy jihatlarini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv metodidan ham foydalanildi. Bu metod asosida pedagogik etika, gumanistik qadriyatlar va sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘zaro bog‘liqligi yagona tizim sifatida tahlil qilindi. Natijada zamonaviy ta’lim muhitida texnologik imkoniyatlar bilan insoniy qadriyatlar uyg‘unligini ta’minlashning ilmiy-amaliy mexanizmlari ishlab chiqildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqot mavzusini kompleks o‘rganish hamda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishda pedagogik etika va gumanistik tamoyillarning ustuvor ahamiyatini ilmiy asoslashga xizmat qildi.

Muhokama va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish zamonaviy ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, SI texnologiyalari asosida tashkil etilgan ta’lim muhitida o‘quvchilarning individual ta’lim olish imkoniyatlari kengaydi, ya’ni har bir o‘quvchining bilim darajasi va ehtiyojiga moslashtirilgan o‘quv materiallarini taqdim etish imkoniyati paydo bo‘ldi.

Shuningdek, sun’iy intellekt yordamida o‘quv materiallarini tezkor tahlil qilish, avtomatik tavsiyalar berish hamda ta’lim jarayonini monitoring qilish samaradorligi oshdi. Baholash tizimining

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

avtomatlashtirilishi esa o‘qituvchi mehnatini yengillashtirib, obyektiv baholash imkoniyatini kuchaytirdi. Bundan tashqari, o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalari va texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

Biroq tadqiqot jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish bilan bog‘liq bir qator muammolar ham aniqlangan. Jumladan, akademik halollik tamoyillarining buzilishi, plagiat holatlarining ortishi hamda o‘quvchilarning mustaqil fikrlash o‘rniga tayyor natijalarga tayanish holatlari kuzatildi. Shuningdek, ta’lim jarayonida insoniy muloqotning kamayishi, ma’lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq xavflar va o‘quvchilarning texnologiyaga haddan tashqari bog‘lanib qolishi kabi salbiy jihatlar ham mavjudligi qayd etildi.

Tadqiqot davomida shuningdek, pedagogik etika va gumanistik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayonlari o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirdi, ularning kommunikativ faolligini kuchaytirdi, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirdi hamda emotsional intellektini shakllantirishga xizmat qildi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirish bilan birga, pedagogik etika va gumanistik tamoyillarga qat’iy rioya etishni ham talab qilishini ko‘rsatadi.

Xulosa

Sun’iy intellekt vositalari zamonaviy ta’lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ular ta’lim samaradorligini oshirish, individual yondashuvni ta’minlash va innovatsion muhit yaratishda muhim ahamiyatga ega. Biroq sun’iy intellektdan foydalanishda pedagogik etika, akademik halollik va gumanistik qadriyatlarga amal qilish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda insoniylik, empatiya va pedagogik mas’uliyatni saqlab qolish ta’lim sifatining muhim omili hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy pedagog sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishda nafaqat texnologik bilimlarga, balki yuqori pedagogik madaniyat va etik kompetensiyaga ham ega bo‘lishi lozim.

Mazkur tadqiqot natijalariga ko‘ra, sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish zamonaviy ta’lim tizimida muhim o‘rin egallab, o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. SI texnologiyalari individual ta’limni tashkil etish, o‘quv materiallarini tezkor tahlil qilish, baholash jarayonlarini avtomatlashtirish hamda o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida bir qator pedagogik-etika muammolari ham yuzaga chiqishi aniqlandi. Xususan, akademik halollikning buzilishi, plagiat holatlari, insoniy muloqotning kamayishi, ma’lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq xavflar hamda texnologiyaga haddan tashqari bog‘lanish kabi holatlar ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan samarali foydalanish pedagogik etika va gumanistik yondashuv tamoyillari bilan uyg‘un holda amalga oshirilishi lozim. Chunki inson omili, emotsional intellekt, empatiya va shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi.

Umuman olganda, sun’iy intellekt va gumanistik yondashuv integratsiyasi zamonaviy ta’lim tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi hamda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy va intellektual kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. V.A. Suxomlinskiy. *Bolalarga mehr*. – Moskva, 1979.
2. Sh.A. Amonashvili. *Gumanistik pedagogika asoslari*. – Tbilisi, 1996.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

3. Carl Rogers. *Freedom to Learn*. – New York, 1983.
4. John McCarthy. *Artificial Intelligence*. – Stanford University, 2007.
5. UNESCO. *AI and Education Guidance*. – Paris, 2021.
6. OECD. *Digital Education Outlook*. – Paris, 2021.
7. R.J. Ishmuhamedov. *Innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2019.
8. N.N. Azizxo‘jayeva. *Pedagogik mahorat*. – Toshkent, 2018.